

Η ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ «ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ» ΤΟΥ ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΑΝΘΡΑΚΙΤΗ

Στὸν κῶδικα Μητροπόλεως Καστορίας 1665-1769 (Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἐλλάδος 2753)¹ εἶναι καταχωρισμένο ἔνα πολὺ ἐνδιαφέρον συνοδικὸ γράμμα (εἰκ. 1) τοῦ πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἰερεμίᾳ Γ' (1 Ιουνίου 1725).

Πρόκειται γιὰ τὴ συνοδικὴ ἀπόφαση ποὺ ἀποκαθιστᾶ τελικὰ τὸ Μεθόδιο Ἀνθρακίτη στὴν Ἱεροσύνη καὶ στὸ διδασκαλικό του ἔργο, μὲ σα δμως στὰ πλαίσια καὶ κάτω ἀπὸ τὸ κλίμα τῶν περιορισμῶν ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἐπίσημη ἐκκλησία ἐκεῖνα τὰ χρόνια.

Ἀντὴν ἀκριβῶς τὴν πράξη, ποὺ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστη² σ' ὅσους μέχρι τώρα ἀσχολήθηκαν μὲ τὶς δίκες καὶ καταδίκες τοῦ Ἀνθρακίτη (βλ. σημειώσεις), θὰ παρουσιάσουμε³ καὶ θὰ σχολιάσουμε στὸ σημείωμα ποὺ ἀκολουθεῖ.

-135-

σσ. 128-129

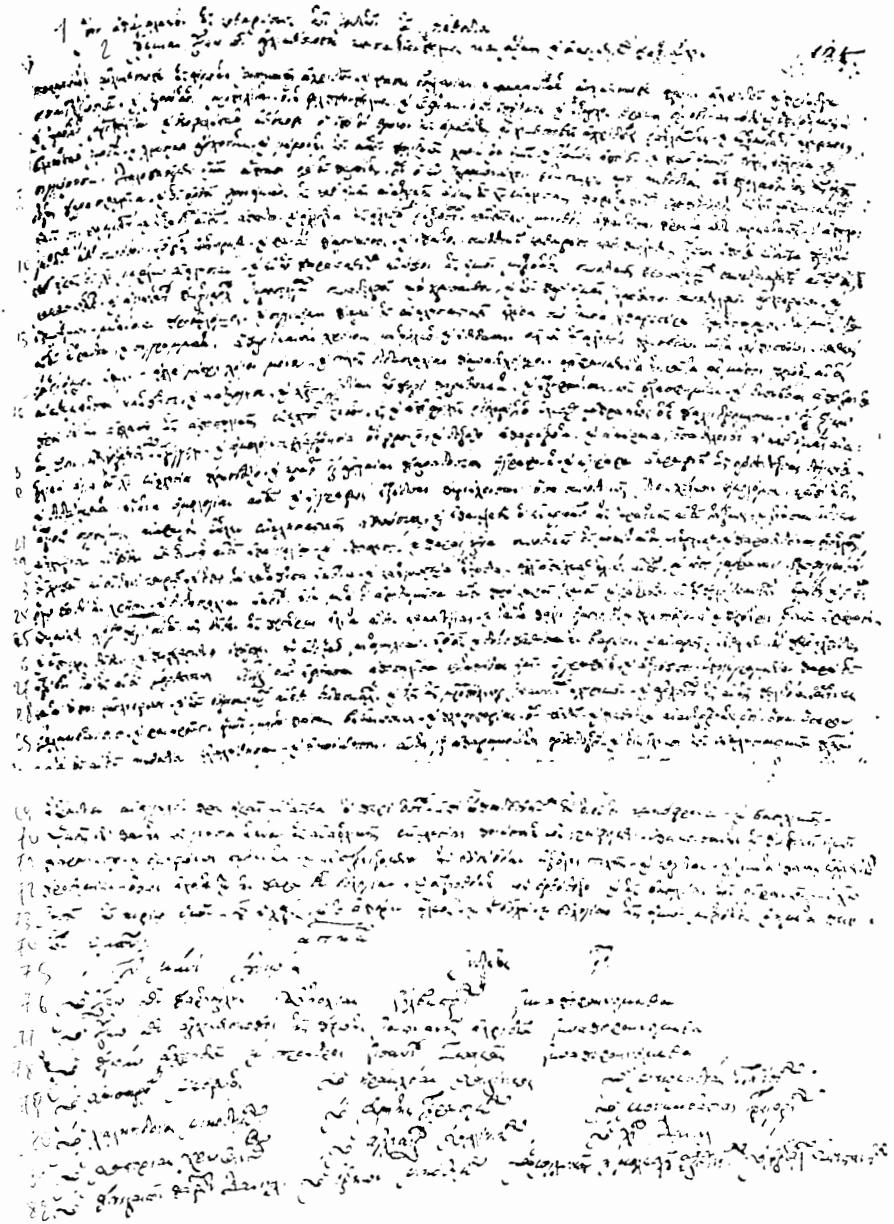
1 Ἰοννίου
1725, ἵνδ. γ'

Ἴσον ἀπαράλακτον τῆς καθαιρέσεως τῶν μαθητῶν τοῦ Μεθοδίου /² Ἰερεμίας ἐλέωθεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

1. 'Ο κώδικας παραμένει ἀδημοσίευτος' βλ. περιγραφὴ καὶ σύντομη περίληψη: Π. Τσαμίση, 'Η Καστορία καὶ τὰ μνημεῖα τῆς, Ἀθῆναι 1949, 95-96, Φ. Βαφείδη, Κῶδιξ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας καὶ τίνα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἀποκείμενα ἐν τίσι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῆς, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 20 (1900) 108-110, 123-125, 140-143, H. Gehler, *Der Patriarchat von Achrida*, Lipsiae 1902, 82 κ.έ.

2. Μιὰ ἀπλὴ μόνον ἀναφορὰ σ' ἀντὴν κάνει δ. Π. Χρήστος, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, βίος, δρᾶσις, ἀνέκδοτα ἔργα, Ἰωάννινα 1953, ἔκδ. Ἡπειρωτικῆς Εστίας, 38-39. 'Ομως ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ Φ. Βαφείδη (δ.π.).

3. α) 'Η ἐκδοση ποὺ ἐπιχειροῦμε εἶναι διπλωματική' στὴ μεταγραφὴ διατηρεῖ πιστὰ τὴν δρθιογραφία τοῦ χειρογράφου. Μόνο ἡ στίξη ἀποκαταστάθηκε κατὰ τὸ νόημα τῆς φράσης. β) 'Η ἐπιγραφόμενη σελίδωση (128-129) εἶναι τοῦ κώδικα, ἐνῶ ἡ ἀρίθμηση τῆς πράξης (135), κατὰ τὴ σειρὰ ποὺ ἀκολουθεῖ, εἶναι δική μας. γ) 'Η μεταγραφὴ δλοκλήρου τοῦ κώδικα (147 σελίδες) ἔγινε ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν ἔξαριτο συνάδελφο φιλόλογο καὶ φίλο Κώστα Σημαιοφορίδη, σημειεινό βιουλευτὴ Καστορίας.'

Εἰκ. 1. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ πατριάρχη Κωνσταντινούπολεως ‘Ιερεμίᾳ Γ’ (ἀπὸ τὸν κώδικα Μητροπόλεως Καστοριᾶς).

¹³ τὸ μακαριώτατε ἀρχιεπίσκοπε τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, καὶ πάσης Βουλγαρίας, καὶ μακαριώτατε ἀρχιεπίσκοπε πρώην Ἀχριδῶν καὶ πρόεδρος ¹⁴ Σισανίου Κὺρος καὶ Ζωσιμᾶ, καὶ ἵερώτατοι μητροπολῖται, δὲ Φιλιππούπολεως καὶ Σοφίας, δὲ μὲν ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Θράκης Δραγαβίτιας, δὲ καὶ ὑπέρτιμος, ¹⁵ καὶ ἵερώτατοι μητροπολῖται καὶ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι οἱ ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος διατελοῦντες, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοί, ¹⁶ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, καὶ χρήσιμοι ἀρχοντες, καὶ γέροντες τῶν αὐτῶν πολιτειῶν, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ ἴρην ἀπὸ θεοῦ, καὶ παρ' ἡμῶν εὐχή, εὐλογία καὶ ¹⁷ συγχώρησις. Δηλοποιοῦμεν ὑμῖν ἅπασι διὰ τοῦ παρόντος, διτὶ δὲ ἐν ἵερομονάχοις διδάσκαλος κὺρος Μεθόδιος, ἀτε προλαβόντος τῆς ἡμετέρας ¹⁸ δόξης παρασφαλῆναι, καὶ τοῦ ὁρθοῦ φρονήματος τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνατολικῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας παρατραπῆναι υποπτευθεὶς ἐκ τῶν ἐμφανισθέντων ¹⁹ ἡμῖν συγγραμμάτων καὶ τετραδίων αὐτοῦ, ἀποδὰ καὶ ἀλλότρια τῆς ἀληθείας διεξιόντων, κατεῦθεν μηρυθεὶς ἀπαντῆσαι πρὸς τὰ ὅδε σωματικῶς, καὶ ἀπολογίαν ²⁰ γηθῆναι ἐπὶ συνόδου, ἐφ' οἷς κατηγορήθη, καὶ φανεῖς παρήκοος καὶ ὑπαίτιος, συνοδικῇ καθαιρέσει καθυπεβλήθη. Ἐλθὼν ἔπειτα ἐνταῦθα πρὸς τὴν ²¹ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ ἐν τῷ παρασταθῆναι ἐνώπιον τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ τοῦ τε ²² μακαριωτάτον καὶ ἀγιωτάτον πατριάρχον Ἱεροσολύμων συναδελφοῦ κύρος Χρυσάνθον, καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς ἵερωτάτων συναδελφῶν ἀρχιερέων, καὶ ²³ ὑπερτίμων, μετάνοιαν προβαλλόμενος καὶ συγγνώμην παρὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐλέονς σὺν ἰκεσίᾳ λιπαρεστέρᾳ ἔξαιτησάμενος, τὰ μὲν ²⁴ ἴδια αὐτοῦ τετράδια καὶ συγγράμματα, ἄπερ ἰκανοὺς χρόνους μετήρχετο καὶ ἐδίδασκεν οὐχ ὡς τῇ ἀληθείᾳ πρεσβεύων αὐτὰ καὶ πιστεύων, καθὼς ²⁵ διατεινόμενος ἔλεγεν, ἀλλὰ μέχρι λόγου μόνον καὶ ψιλῆς διδασκαλίας παραδεχόμενος· ἐμφανισθέντα τηρικαῦτα εἰς μέσον πρῶτος αὐτὸς ²⁶ ἀναθεματίσας κατέπτυσε καὶ κατήργησε, καὶ χειρὶν ἴδιαις τῷ πυρὶ παρέδωκέτα καὶ ἔξηράντεν ως βλασφημίας καὶ δυσεβείας ἀπόζοντα ²⁷. Πρὸς δὲ τὴν ἀπλανὴ τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τρίβον, ἃς καὶ ἀπὸ ἀρχῆς δισχυροῖς ἔχεσθαι ἐμπράκτως, τότε παλινδοομήσας καὶ ἐξ ἔργου ²⁸ τὴν πίστιν ἐπιδειξάμενος ἔξηργειλε καὶ ὀμολόγησε παρορθία διτὶ φρονεῖ καὶ δοξάζει ἀπαράτερτα καὶ ἀκέραια, δόσα δηλονότι ή καθ' ἡμᾶς ἀνα²⁹ τολικὴ ἀγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία πρεσβεύει καὶ κρατεῖ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως ἐγγράφων τε καὶ ἀγράφων ἀκραφνῆ τῆς ὁρθοδοξίας δόγματα ³⁰ καὶ διδάγματα, ἥντινα ὀμολογίαν αὐτοῦ καὶ ἐγγράφως ἐξέδωκε περιέχονσαν δόσα συνοδικῶς ἴδιοις χείλεσιν ὀμολόγησε. Καπὶ τούτοις ³¹ ἀξιος συγγνώμης ἀναφανεῖς ἔτυχεν ἐκκλησιαστικῆς ἀθωώσεως καὶ ἐπανέλαβε τὸ ἐνεργοῦν τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ τάξεως. Καὶ ζητήσας ἄδειαν ³² ἀνεχώρησεν ἐνταῦθεν ἐπὶ τοιαύτῃ αὐτοῦ ἐπαγγελίᾳ καὶ ὑποσχέσει, καὶ παραγγελίᾳ συνοδικῇ τοῦ μηκέτι αὐτὸν μετέρχεσθαι καὶ παραδιδόναι δλοτελῶς ³³ τοῦ λοιποῦ ἐν οὐδενὶ καιρῷ καὶ τόπῳ τὰ κατάπτυστα ἐκεῖνα καὶ κατεγγω-

σμένα τετράδια, ἀλλὰ ἀπέχεσθαι τελείως αὐτῶν, καὶ ὥσει γάγγραινα ἀποφυγγάνειν^{/24} ὅλως ποτὲ τὴν χρῆσιν καὶ διδασκαλίαν ἐκείνων. Ἡδη μετὰ τὸ ἀποδημῆσαι αὐτὸν πρὸς καιροῦ ἴκανοῦ, καὶ διατρίβων ἐν τῇ πόλει Ἰωαννίνων, ἐρέθη καὶ διε^{/25} φημίσθη λόγος περὶ αὐτοῦ ὡς δῆθεν τῆς προτέρας ἔχεται αὐθις κακοδοξίας, καὶ ταῦτα πάλιν ὁμολογεῖ καὶ πρεσβεύει, ὃ καὶ πρότερον φρονῶν ἐφωράθη, ^{/26} καὶ ὑπουλος δῆθεν καὶ πεπλασμένη ὑπῆρχεν ἦν ἐδόξατο μεταμέλειαν· ἐφ' οὓς καὶ δεινοπαθήσαντες βαρέως καὶ ἀνιαρᾶς διετέθημεν, ὅτι παρ^ο ἐλλίδας^{/27} ἐξέβη τὰ τῆς αὐτοῦ διορθώσεως. Ἄλλ' οὖν ἐφθασαν ἀποσταλεῖσαι κατὰ πόδας ἡμῖν ἐγγραφοίτε καὶ ἀξιόπιστοι, ὑπογεγραμμέναι παρὰ τοῦ^{/28} κατὰ τόπον ἀρχιερέως καὶ τῶν εὑρισκομένων αὐτόθι διδασκάλων καὶ τῶν τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἀληρικῶν καὶ ἀρχόντων τῆς αὐτῆς πολιτείας, αἴτινες^{/29} διαλαμβάνονται καὶ φανεροῦσιν ἡμῖν, μετὰ πάσης βεβαιώσεως καὶ πληροφορίας, ὅτι φευδῆ καὶ παθητικὰ ἀναντιρρήτως εἰσί, ὅσα ὕστερον^{/30} κατὰ τοῦ αὐτοῦ Μεθοδίου ἐλαλήθησαν καὶ ἡκούσθησαν. Αὐτὸς γάρ ἀπαρομοιώτως ὁρθοδοξίᾳ καὶ τοῖς ἔχεσι τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων^{/31} καὶ διδασκαλίῶν ἀπαρατρέπτως στοιχεῖ, καὶ τὰ ἐκείνων ὁμολογεῖ καὶ φρονεῖ, τῆς δέ γε διδασκαλίας τῶν ὄντων ἐξεφανύσεις καὶ κατήργησε τετραδίων^{/32} τελείως ἀπέχεται, καὶ μέχρι καὶ ἀπλοῦ λόγου ἀποδοκιμάζει τὴν ἐκείνων μεταχείσιν καὶ παράδοσιν, καθὼς ἄπαξ ὑπεσχέθη καὶ συνοδικῶς^{/33} παρηγγέλθη. Οὕτως οὖν τὴν ἀλήθειαν πληροφορηθέντες καλῶς καὶ βεβαιωθέντες ἀκολούθως ἐγράψαμεν δι' ἡμετέρουν πατριαρχικοῦ^{/34} συνοδικοῦ γράμματος πεμφθέντος ἐκεῖσε εἰς Ἰωάννινα, παραγγείλαντες φυλάττεσθαι καὶ τηρεῖσθαι ἀσφαλῶς καὶ ἀνελλιπῶς ὅσα τῷ ἄνωθεν^{/35} κὺρο Μεθοδίῳ ἐνετείλαμεν περὶ τῆς ἀποχῆς καὶ καταργήσεως τῶν τετραδίων αὐτοῦ ἐκείνων, δεδωκότες ἄδειαν αὐτῷ μετὰ κοινῆς^{/36} συνοδικῆς γνώμης τοῦ διδάσκειν καὶ παραδιδόναι εἰς θέλησιν ὑπηκόω τῶν προσφοιτώντων αὐτῷ μαθητῶν, μόνα τὰ ὑπὸ ἐξηγητῆ τῷ^{/37} κυρῷ Κορυδαλλεῖ ἐρμηνεύσμενα τῆς περιπατητικῆς φιλοσοφίας μαθήματα, τὰ καὶ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ ἐνταῦθα εἰς Κωνσταντινούπολιν^{/38} παραδιδόμενα, καὶ μηδεμιᾶς ἐξ αὐτοῦ λύμης τῇ δρθοδοξίᾳ προστριβομένης. Ἐκτὸς δὲ τῆς διδασκαλίας τῶν συνήθων τοῦ κυροῦ^{/39} Κορυδαλλέως αὐτοῦ συγγραμμάτων μηδεμίαν ἀλλων παράδοσιν ἀσυνήθους καὶ ξένης φιλοσοφίας τολμῆσαι ὅλως ποτὲ οὔτε τὸν ρη^{/40}θέντα Μεθόδιον, οὔτε τινα τῶν μαθητευσάντων αὐτῷ. Τούτον χάριν καὶ διὰ τοῦ παρόντος αὖθις γράφοντες συνοδικῶς, γνώμῃ^{/41} καὶ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας κυρίου Σιλβέστρου, μετὰ καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων^{/42} τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτονργῶν, ἐντελλόμεθα ὅμιν ἀπασιν, ἵνα τὰ μὲν προειρημένα συγγράμματα^{/43} καὶ τετράδια τὰ ἐπ' ὄνόματι τοῦ Μεθοδίου θρυλλούμενα, ὡς ἀπ' ἐναντίας τῆς ἀληθείας ὁδεύοντα, καὶ τὴν δρθοτομίαν τῆς^{/44} εὐσεβείας διαστρέφοντα, καὶ διὰ τοῦτο κατάπτυστα—καὶ κατεγγωσμένα, καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀναθεματισθέντα τε καὶ

καταργη⁴⁵ θέντα, ὅποι δ' ἀν ύπάρχωσί τε καὶ εὑρεθῶσι, πνρίκανστα γένωνται, καὶ τῇ ἀφανείᾳ παραδοθῶσιν, ὡς ἀφανισμός καὶ λήθης⁴⁶ παντελοῦς ἄξια, ἵνα μὴ ἐξ αὐτῶν εἰκόλως υποσκελίζωνται καὶ ἐξαπατῶνται οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀπλούστεροι, μὴ δυνάμενοι ὑπ⁴⁷ ἀβελτηρίας τὸν ἐγκεκρυμμένον δόλον κατανοῆσαι, καὶ φωράσαι τὸν ἐνεσπαρμένον ἴον, ἀλλὰ τῷ ἐπιπολαίῳ τοῦ γράμματος⁴⁸ ταῖς αἰσθήσεις ἀποκλεπτόμενοι, καὶ τυφλοῦ δίκην τῇδε κάκεῖσε προσκόπτοντας, τὸ σκότος οὖνται φῶς καὶ τὸ φεῦδος υπολαμ⁴⁹ βάνωσιν ὡς ἀληθειαν καὶ τέλος αἰροῦνται τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίους. "Οσοι δὲ τῶν χρηματισάντων ἀκροατῶν τῷ ρηθέντι⁵⁰ κυρίῳ Μεθοδίῳ διατρίβονται καὶ ενρίσκονται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ πολιτείαις ὑμῶν ταύταις, ἔχοντες εἴδησιν ἀκριβῆ τῆς ουνοδικῆς ἥμῶν ταύτης ἀποφάσεως⁵¹ καὶ παραγγελίας, εἰσεβοφρόνως διάγωσι τοῦ λοιποῦ καὶ πολιτείαν ἀποδεικνύωσιν ἀνεπίληπτον καὶ ἀνωτέρων πάσης ὑπολίγως πονηρᾶς, διάγοντες καὶ πολιτεύονται⁵² ὡμενοι κατὰ τὸ ἥθος τῶν ἐκασταχόσε τὴν θύραθεν οπονδαζόντων παιδείαν χριστιανῶν. Καὶ μηδείς, ἐξ αὐτῶν τολμήσῃ ἢ αὐτὸς καθ' ἐαυτὸν μετελθεῖν, ἢ⁵³ ἀλλωτινὴ παραδοῦναι, οὕτε ἐν φροντιστηρίῳ κοινῷ, οὕτε κατ' ᾧδίαν τὰ προλαβόντως καταργηθέντα καὶ ἀποσκιβαλισθέντα ἐκεῖνα συγγράμματα⁵⁴ καὶ τετράδια. Ἀλλ' ὅστις ἐξ αὐτῶν τῶν μαθητευσάντων τῷ Μεθοδίῳ πεῖφαν ἰκανὴν τοῖς ἐν λόγῳς δυνάμεως ἔχων ἀρμόδιος εἰς διδασκαλίαν,⁵⁵ καὶ ἐπιστασίαν σχολῆς καὶ τὸν αὐτόθι ἀφανῆ τάγε εἰς ὁρθοδοξίαν, ἀνεπιλίπτως γνωριζόμενος τε καὶ μαρτυρούμενος, ὀφείλει πρῶτον ὁ τοιοῦτος πρὸς⁵⁶ τὴν καθ' ἥμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν ἀνανεγκεῖν τὸν σκοπὸν αὐτοῦ διὰ κοινῆς ὑμῶν ἀναφορᾶς, καὶ ἀπεντεῦθεν ζητῆσαι τε καὶ λαβεῖν ἄδειαν⁵⁷ τῆς διδασκαλίας καὶ παραδόσεως μόνων τῶν τοῦ Κορυδαλλέως φιλοσοφικῶν μαθημάτων. "Αν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ποτισθέντες καθάπαξ τὰ⁵⁸ θολερὰ τῆς κακοδοξίας νάματα καὶ καθ'⁵⁹ ἔξιν ἐν αὐτοῖς ποιωθέντες, καὶ καθάπερ [.....] ποιόν τινα βαρῆν τὴν ἐξ αὐτῶν βδελυφίαν κατὰ βάθος⁶⁰ δεξάμενοι, ἀπαραδέκτως ἔχονται πρὸς τὴν συνοδικὴν ἥμῶν ταύτην ηνθεσίαν τε καὶ παραγγελίαν, καὶ ἀνεπιστρόφως πρὸς διόρθωσιν καὶ μετάγνωσιν,⁶¹ καὶ πάλιν φωράθωσι τε καὶ ἐξελεγχθῶσι μεταχειριζόμενοι καὶ παραδιδόντες τὰ προειρημένα τετράδια, ἢ ἐν κοινῷ καὶ ἀναφανδόν, ἢ κατ'⁶² ᾧδίαν ἢ καὶ ἐν κρυπτῷ, αὐτοί τε οἱ διδάσκοντες, καὶ οἱ θέλοντες διδάσκεσθαι ταῦτα, καὶ οἱ τῶν τοιούτων υπερασπισταὶ—καὶ συνίστορες, ὅποιας ἀν⁶³ εἰσὶ τάξεως, καὶ ὅποιον βαθμοῦ, ἀφωρισμένοι εἶησαν ἀπὸ τῆς ἀγίας καὶ δμοονσίου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνον⁶⁴ θεοῦ, καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ ἀλντοι μετὰ θάνατον, καὶ τυμπανιῖοι καὶ ταῖς πατρικαῖς—καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνοι⁶⁵ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν δμηγγόρεως. 'Υμεῖς δὲ οἱ προϊστάμενοι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις ἀρχιερεῖς ὀφείλετε ἀγορύτων ἐπ⁶⁶ σκοπεῖν, καὶ φροντίζειν ἐπιμελῶς τοῦ

ἔξαλεψθῆναι τελείως ἐκ μέσου τὸ προειδημένα βλάσφημα καὶ τερατώδη τετράδια. Καὶ ὅντινα⁶⁷ φωράσητε τῶν ἀπάντων, καὶ βεβαίως γνῶτε μετὸ τὰς ἐκφωνηθείσας ἀρὰς ταύτας καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια, ἐπὶ τὸν Ἰδιον πάλιν⁶⁸ ἐπιστρέφοντα ἔμετον, καὶ ἡ φανερῶς ἡ κονφίως πρεσβεύοντα καὶ συνιστῶντα καὶ στέργοντα τὴν χρῆσιν τῶν εἰρημένων δυσεβῶν⁶⁹ τετραδίων, ἀναγγέλλειν πρὸς ἡμᾶς ἐνταῦθα τὸ περὶ τούτου, ἐπὶ τῷ παιδευθῆναι τὸν τοιοῦτον κακόφρονα καὶ βασιλικῶς⁷⁰. ‘Υμεῖς δὲ πάντες ὡς γνήσια τέκνα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ποιήσατε ὡς γράφομεν, ὑπακούσαντες τῇ πατρικῇ ἡμῖν⁷¹ παραινέσει, καὶ διμοφώνως στέργοντες καὶ ἐνστερνιζόμενοι τὴν εὐσέβειαν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, καὶ μετὰ πάσης εὐλαβίας,⁷² προθυμίας—ὅπως ἔχοιτε καὶ τὴν παρὰ θεοῦ εὐδογίαν, καὶ ἀξιοθεήτε ὡς ὁρθόδοξοι καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐν Χριστῷ⁷³ Ἰησοῦν τῷ κυρίῳ ἡμῖν, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος καὶ ἡ εὐχὴ καὶ εὐλογία τῆς ἡμῖν μετριότητος εἴη μετὰ πάντων⁷⁴ τῶν ὑμῶν, αφεῖ⁷⁵ ἐν μηρὶ Ἰουνίῳ α' ἵνδικτιόνος γ'

⁷⁶ τὸ ἐλέω θεοῦ πατριάρχης Ἀντιοχείας Σίλβεστρος συναποφαινόμεθα

⁷⁷ τὸ ἐλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν συναποφαινόμεθα

⁷⁸ τὸ πρώτην Ἀχριδῶν καὶ πρόδερος Σισανίου Ζωσιμᾶς συναποφαινόμεθα

⁷⁹ τὸ Καισαρείας Νεόφυτος τὸ Ἡρακλείας Καλλίνικος τὸ Νικομηδείας Παΐσιος

⁸⁰ τὸ Χαλκηδόνος Νικόδημος τὸ Κρήτης Γεράσιμος τὸ Μονεμβασίας Γρηγόριος

⁸¹ τὸ Καστορίας Χρύσανθος τὸ Ἀγχιάλον Καλλίνικος τὸ Χίον Δανιὴλ

⁸² τὸ Παλαιῶν Πατρῶν Δανιὴλ τὸ Δέρκων Νικόδημος τὸ Μογλενῶν καὶ Μολεσχοῦ Παρθένιος τὸ Δαμαλῶν Κωνστάτιος

‘Ο πατριάρχης Ἰερεμίας¹ μὲ τὸ συνοδικὸ τοῦτο γράμμα:

Α) Γνωστοποιεῖ στὸν ἀρχιεπίσκοπο Ἀχριδῶν², στὸν πρώην Ἀχρι-

1. Ἰερεμίας ὁ Γ'. Γίνεται δυὸς φορὲς πατριάρχης: 1716-1726 καὶ 1732-1733. Πέθανε τὸ 1735. Τὸ 1722 καταδίκασε σὲ σύνοδο τὶς καινοτομίες τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας. (Βλ. Χρήστος Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, βίος, δρᾶσις, ἀνέκδοτα ἔργα. Ἐκδ. Η.Ε., Ἰωάννινα 1953, 38. Ἀκόμη, Γενναδίος, μητροπολίτου Ἡλιούπολεως, Ἰερεμίας Γ', Μ.Ε.Ε., τ. ΙΒ', 871).

2. 1725: Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν ὁ Ἰωάσαφ Β', ἀπὸ τὴν Μοσχόπολη, πρώην μητροπολίτης Κορυτσᾶς. Ἐκλέγεται στὶς 6 Φεβρουαρίου 1719 καὶ παραμένει στὸν ἀρχιεπίσκοπικὸ θρόνο, χωρὶς διακοπές, ὡς τὸ 1745, ὅπότε παραιτεῖται λόγω γήρατος. Πρόκειται γιὰ τὸν τελευταῖο ἀπὸ τοὺς σημαντικοὺς ἀρχιεπισκόπους, γνωστὸ γιὰ τὴν φιλομάθεια, τὸ δραγωτικὸ ταλέντο καὶ τοὺς σθεναροὺς του ἀγῶνες γιὰ τὴν αὐτονομία τῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει δχὶ μόνο τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ὑπουλεῖς συνωμοσίες ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν Φαναριωτῶν. Ἐξάλλου παρέλαβε τὴν ἀρχιεπισκοπὴ σὲ ἄθλια οἰκονομικὴν κατάσταση. Συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς καὶ περιοχῆς του τὸν δονομάζουν «καλὸν καὶ ἀκλυστὸν ὅρμον τῆς Βουλγαρίας». (Βλ. Ι. Σεργαρόν, Ἰστορία Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδας (1394-1767), Σόφια 1932, τ. 2, 207-208, στὰ βουλγαρικά).

δῶν καὶ πρόδρο Σισανίου Ζωσιμᾶ¹, στοὺς μητροπολίτες καὶ ἐπισκόπους τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, καθὼς καὶ στοὺς μητροπολίτες Φιλιππουπόλεως² καὶ Σόφιας³, ὅτι: α) ὁ ἵερομόναχος διδάσκαλος Μεθόδιος Ἀνθρακίτης ποὺ παραπέμφτηκε παλιότερα σὲ δίκη γὰρ ἑτεροδιδασκαλία καὶ ἑτεροδοξία ἀποκήρυξε ὁ ἴδιος τὴ διδασκαλία του, ἔσχισε τὰ τετράδια του. δήλωσε μετάνοια καὶ πίστη στὸ ὁρθόδοξο χριστιανικὸ δόγμα καὶ ἔκανε σχετικὴ ἔγγραφη ὅμολογία (στ. 13-20). β) Στὴ δίκη ἐκείνη δόθηκε ἐκκλησιαστικὴ ἀθώωση καὶ ἱερατικὴ ἀποκατάσταση στὸν Ἀνθρακίτη (στ. 21). γ) Ὡστόσο, καταγγελίες ἀπὸ τὰ Γιάννινα ἀναφέρουν στὸν πατριάρχη ὅτι, παρὰ τὴ μετάνοιά του ἐκείνη, ἐξακολουθεῖ νὰ πρεσβεύει καὶ νὰ διδάσκει τὰ ἴδια ἀκριβῶς ποὺ πίστευε καὶ πρὶν (στ. 24-26). δ) Πρόλαβαν καὶ ἔφτασαν ὅμως ἔγγραφες ὅμολογίες, ἀπὸ τὸ μητροπολίτη⁴, δασκάλους, κληρικοὺς καὶ ἄρχοντες τῶν Ἰωαννίνων, ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ καταγγελίες ἐκείνες εἶναι ψευδεῖς κι ἀνυπόστατες (στ. 27-32).

B) Ἐντέλλεται: α) νὰ φροντίσουν, ὥστε νὰ καίγονται ἡ νὰ καταστρέφονται τὰ τετράδια (συγγράμματα) τοῦ Ἀνθρακίτη, ἀν ὑπάρχουν ἀκόμη στὶς ἐπαρχίες τους (στ. 40-45), β) νὰ ἐπιτρέπουν, τόσο στὸν ἴδιο, ὅσο καὶ στοὺς μαθητές του, τὴ διδασκαλία μαθημάτων μόνο τῆς περιπατητικῆς φιλοσοφίας, κατὰ τὸν τρόπο ποὺ καθιέρωσε ὁ Θεόφιλος Κορυδαλλέας στὴν Πατριαρχικὴ Σχολὴ Κωνσταντινουπόλεως (στ. 35-40), γ) νὰ ἐπιβλέψουν, ὥστε, ἀν κάποιος θελήσει νὰ διδάξει ἡ σὲ κάποιο σχολεῖο ἡ κατ' ἴδιαν, νὰ ὑποβάλει σχετικὴ ἀναφορὰ διὰ τοῦ μητροπολίτη του, προκειμένου νὰ τοῦ

1. Μνημονεύεται καὶ στὴν πράξη 27, σελ. 22 (1668) τοῦ κώδικα (καταδίκη τοῦ ἱερομόναχου Γεράσιμου Παλλαδᾶ). Τὴν περίοδο τῆς ἀρχιερατείας του στὴν ἐπισκοπὴ Σισανίου καὶ Σιατίστης, ἡ Σιάτιστα γίνεται κέντρο σπουδῶν, ὅπου σπουδάζουν πολλοὶ νέοι ἀπὸ τὴν Καστοριά. Ἀπὸ κεῖ συνεχίζουν ἀνότερες σπουδές στὴν Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία Κωνσταντινουπόλεως καὶ στὴ συνέχεια στὴ Βενετία. (Βλ. Γ. Κούρνού, Σχολεῖα τῆς τουρκοκρατουμένης Καστορίας, «Γέρας Ἀντων. Κεραμοπούλλου», Ἀθῆναι 1953, 426-468. Γιὰ τὸ Ζωσιμᾶ βλ. καὶ Ν. Πανταζόπουλος, Κώδικ Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης, ΙΖ'-ΙΘ' αἰ., τεῦχ. Α', Θεσσαλονίκη 1974, ιζ'-κζ').

2. 1725: μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὁ Καλλίνικος (1711-1725), διαπρεπής γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν ἀρετὴν του. Ὁ τίτλος τοῦ ἀρχιερέα ἦταν: «Πανιερώτατος καὶ θεοπρόβλητος μητροπολίτης τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ὑπέρτιμος δὲ Ἐξαρχὸς Θράκης Δραγοβιτίας». (Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδη, Φιλιππουπόλις. Μ.Ε.Ε., τ. ΚΓ', 951-958).

3. Γιὰ τὸ 1725 ἀκριβῶς δὲ μαρτυρεῖται μητροπολίτης Σόφιας. Πιθανὸ νὰ εἶναι ὁ Ἀναστάσιος, ποὺ κατὰ τὶς μαρτυρίες ποὺ ἔχουμε, ἀρχιερατεύει: τὸ 1721, Αὔγουστο 1723, Φεβρουάριο 1735, Ἰανουάριο 1738. (Βλ. Α. Μιχαήλωφ, λ. Σόφια, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», τ. 11, 312-317).

4. 1725: Μητροπολίτης Ἰωαννίνων ὁ Ἰερόθεος Α' Ράπτης (1714-1735). (Βλ. Β. Ατέση, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, σὲν Ἀθῆναις 1975, 102).

δοθεῖ ἡ σχετικὴ ἀδεια (στ. 54-57), δ) νὰ καταγγείλουν ὅποιον κάνει χρῆση τῶν «ἀσεβῶν» τετραδίων τοῦ Ἀνθρακίτη, γιὰ νὰ τιμωρηθεῖ καὶ «βασιλικῶς», μὲ ποινὴ δηλαδὴ ποὺ ἐπιβάλλει τὸ κράτος (δ σουλτάνος) (στ. 67-69).

‘Απὸ τοὺς δύο πατριάρχες, Ἱεροσολύμων Χρύσανθο¹ καὶ Ἀντιοχείας Σίλβεστρο², ποὺ σημειώνεται ὅτι ἡταν παρόντες, ὑπογράφει μόνο ὁ δεύτερος.

Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ πατριαρχικὴ αὐτὴ ἐπιστολὴ διαφωτίζει ἀρκετὰ σημεῖα ἀπὸ τὴν ζωὴν³ καὶ τὴν διδασκαλία τοῦ Ἀνθρακίτη. Παράλληλα δίνει καὶ μία εἰκόνα τῶν ταλαιπωριῶν του ἀπὸ τὸ 1723, ὅπότε ἡ ὑπόθεση Ἀνθρακίτη κρίθηκε σὲ ἐπίσημες συνοδικὲς δίκες (βλ. παρακάτω) ὡς τὸ 1725.

α) *Tὸ ἰστορικὸ τῆς δίωξης τοῦ Ἀνθρακίτη στὰ βασικά τον σημεῖα: «μηνύθεις ἀπαντῆσαι... ἔλθων ἔπειτα ἐνταῦθα...»* (στ. 9-10). Στὸ σημεῖο τοῦτο ἐννοεῖται ἡ συνοδικὴ καταδίκη⁴ τοῦ Ἀνθρακίτη, τῆς 23 Αὐγούστου 1723, ποὺ τὸν καθαιρεῖ ἀπ’ τὴν Ἱεροσύνη καὶ τοῦ ἀπαγορεύει ν’ ἀσκεῖ τὸ διδασκαλικὸ ἔργο. Στὴ δίκη ἐκείνη δὲν μποροῦσε νὰ παραστεῖ ὁ Ἀνθρακίτης λόγω ἀσθενείας, φτώχειας καὶ γήρατος⁵. “Ομως, ὕστερ’ ἀπὸ τρεῖς μῆνες,

1. Εἶναι ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων Δοσιθέου. Σπούδασε στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸ Πατάβιο Ἰταλίας (θεολογία, φιλολογία), στὸ Παρίσι (μαθηματικά, ἀστρονομία). Διετέλεσε πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὸ 1703 ὥς τὸ 1731. ‘Υπῆρξε θερμὸς ὑποστηριχτὴς τῆς παιδείας τοῦ Γένους καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας ἔναντι τῶν Δυτικῶν. Προκάλεσε καὶ ἕκδοση σουλτανικῶν διαταγμάτων εὑρεγετικῶν γιὰ τὴν Ἑκκλησία. Εξέδωσε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ τοῦ θείου του Δοσιθέου, Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, Βουκουρέστιον 1715.

2. Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἀπὸ τὸ 1724 ὥς τὸ 1766. Διεξήγαγε σκληροὺς ἀγῶνες κατὰ τῆς παπικῆς προπαγάνδας.

3. Εἶναι περιττὸ νὰ κάνουμε ἐδὴ λόγο γιὰ τὸ βίο, τὶς σπουδές, τὸ διδακτικὸ καὶ συγγραφικὸ του ἔργο. ‘Η βιβλιογραφία ποὺ ἔχουμε δὲν ἀφήνει περιθώρια γιὰ κάτι τέτοιο. Βλ. τὴν ἐκτεταμένη ἔργασία τοῦ Π. Χρήστου, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, ὁ.π. Τοῦ Ἃδιον, Ἀνθρακίτης Μεθόδιος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», τ. 2, 790-794. Βλ. καὶ τὶς παλιότερες μελέτες: Π. Αραβαντίνος, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, «Πανδώρα» IA' (1860-1861) 86-89, καὶ Χ. Παπαδόπουλος, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, «Θεολογία» 4 (1926) 10-17.

4. Βλ. τὴν σχετικὴ συνοδικὴ ἀπόφαση, Ν. Παπαζόπουλος, Κωδικὸς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης, ΙΖ'-ΙΘ' αἰ., Θεσσαλονίκη 1974, 123-126 (λείπει μόνο ἔνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τὴν ἀρχή), καὶ Π. Χρήστος, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, ὁ.π., 29-34.

5. ‘Ἄλλο. Ἀγγέλος, Ἡ δίκη τοῦ Μεθόδιου Ἀνθρακίτη (ὅπως τὴν ἀφηγεῖται διοικητικῶς), «Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἡπειρον. Εἰς μνήμην Χρίστου Σούλη (1892-1951)», Ἀθῆναι 1956, (168-182), 175. Π. Χρήστος, Ἀνθρακίτης Μεθόδιος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», ὁ.π., 792, καὶ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, ὁ.π., 27. Βλ. καὶ Χ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., 27.

Νοέμβριος 1723, συνέρχεται καὶ πάλι τὸ συνοδικὸ δικαστήριο τοῦ Πατριαρχείου, μὲ τὴν παρουσία, αὐτὴ τῇ φορά, τοῦ Ἀνθρακίτη. Ἡ ἀπόφαση τὸν ἀποκαθιστᾶ στὴν ἵεροσύνη καὶ στὸ διδασκαλικὸ ἔργο, τὸν ὑποχρεώνει ὅμως ν' ἀκολουθεῖ ὑπαρέγκλιτα τῇ γραμμῇ τοῦ Πατριαρχείου στὸ μαθήματα καὶ στὰ συγγράμματά του¹. Γιὰ ἐναν ἄνθρωπο τοῦ πνευματικοῦ ἀναστήματος τοῦ Ἀνθρακίτη, πρόκειται στὴν οὐσίᾳ γιὰ καταδίκη.

Ἐτσι, ἡ τελικὴ ἀποκατάσταση τοῦ Ἀνθρακίτη, γιὰ τὴν ὁποία τὰ μέχρι τώρα στοιχεῖα ἥταν ἐλάχιστα², πραγματοποιεῖται μὲ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἀπόφαση (1725). Εἶναι ὅμως βέβαιο ὅτι συστοιχίζεται ἀπόλυτα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς προηγούμενης (Νοέμβριος 1723). Τὸ μαρτύριο του ὅμως δὲν περιορίζεται σ' αὐτὲς τὶς δύο συνοδικὲς ἀποφάσεις-καταδίκες (Αὐγούστου 1723 μὲ τὴν ἀπουσία του, Νοεμβρίου 1723 μὲ τὴν παρουσία του). Πρὶν ἀπ' αὐτὲς ἔχουμε δύο ὁμολογίες πίστεως: τὴν μιᾶς³ σὲ τοπικὴ σύνοδο τῆς Καστοριᾶς ἐνώπιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ, στὶς 22 Ιουλίου 1723. Τὴν ἄλλη⁴ στὰ Γιάννινα, ἀρχὲς Αὐγούστου 1723, ἐνώπιον τῶν προκρίτων, προκειμένου ν' ἀναλάβει τὴ διεύθυνση τῆς σχολῆς Γκιούμα.

Συνολικὰ ἔχουμε γιὰ τὸν Ἀνθρακίτη: Δύο ὁμολογίες πίστεως (Καστοριᾶς-Ιωαννίνων) καὶ τρεῖς συνοδικὲς ἀποφάσεις (Αὐγούστος 1723, Νοέμβριος 1723, 1725 ἀποκατάστασης).

1. Γιὰ τὴ β' αὐτὴ δίκη (Νοέμβριος 1723) βλ.. τὴ διεξοδικὴ μελέτη τοῦ "Α λ κ. Ἀ γέλον, δ.π. Λεπτομερὴ στοιχεῖα γιὰ τὴ διαδικασία τῆς δίκης καὶ πλήρη εἰκόνα τοῦ κλίματος ποὺ ἐπικρατοῦσε σ' αὐτὴ μᾶς δίνει ἡ ἐπιστολὴ τῆς 30 Νοεμβρίου 1723. Τὴ στέλνει ὁ Ἀνθρακίτης ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, μετὰ τὴ δίκη, σὲ φίλους του προεστοὺς τῶν Ιωαννίνων. Βλ. "Α λ κ. Ἀ γέλον, δ.π., 170-173 (ἀντούσια τὴν ἐπιστολὴν). Ἀκόμη, Π. "Α ρ α β α ν τ ι ν ο ν, δ.π., καὶ Γ. Κ ο υ ρ ν ο ύ τ ο ν, δ.π. Γιὰ τὶς δύο αὐτὲς συνοδικὲς δίκες (Αὐγούστος καὶ Νοέμβριος 1723) βλ. καὶ Δ. Χ α τ ζ ἥ, Τὸ κείμενο τῆς ὁμολογίας τοῦ Μεθόδιου Ἀνθρακίτη, «Ἐλληνικά» 15 (1962) 296-306 (στὴ σ. 305).

2. "Α λ κ. Ἀ γέλον, δ.π., 182. Ἀκόμη: Δ. Χ α τ ζ ἥ, δ.π., 306, Γ. Κ ο υ ρ ν ο ύ τ ο ν, δ.π., Π. Χ ρ ἥ σ τ ο ν, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, δ.π., 38-39 (δέχεται, ἐντελῶς ἀβάσιμο, δπως ἔδειξε ὁ Χατζῆς, ὅτι ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Ἀνθρακίτη ἔγινε ἀπὸ τοπικὴ σύνοδο τῆς Καστοριᾶς κι ὅχι ἀπὸ συνοδικὸ δικαστήριο τοῦ Πατριαρχείου). Βλ. καὶ Χ. Π α π α δ ο π ο ύ λ ο ν, δ.π., ποὺ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Ἀνθρακίτη ἔγινε τὸ 1726 (κι ὅχι τὸ 1725, ἀποψη ποὺ δὲν εἶναι σωστή, δπως ἔδειξε ὁ Π. Χ ρ ἥ σ ι ν ο ν, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 38).

3. Βλ. ὅλη τὴν ὁμολογία, Δ. Χ α τ ζ ἥ, δ.π., 296-300.

4. Δ. Χ α τ ζ ἥ, δ.π., 305, Π. Χ ρ ἥ σ τ ο ν, Ἀνθρακίτης Μεθόδιος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυροπαίδεια», τ. 2, 792, "Α λ κ. Ἀ γέλον, δ.π., 175, Γ. Κ ο υ ρ ν ο ύ τ ο ν, δ.π., 461.

β) *Tὸ δίκτυο καὶ τὸ εἶδος τῶν εἰς βάρος τὸν καταγγελιῶν: «δηλοποιοῦμεν ὑμῖν ἄπασιν....διεξιόντων»* (στ. 7-9).

‘Η μέχρι τώρα ἔρευνα ἔδειξε ότι δόλες οἱ καταγγελίες εἰς βάρος τοῦ Ἀνθρακίτη δὲν ἦταν παρὰ μόνο σκευωρίες καὶ συκοφαντίες. Τὸ δίκτυο καταγγελιῶν ἔκεινα ἀπὸ τὴν Καστοριὰ (γι' αὐτὸν ἀλλωστε καὶ ἡ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται στὸν ἀρχιεπίσκοπο Ἀχριδᾶν). Ἐκεῖ ὁ Ἀνθρακίτης διδάσκει στὴ σχολὴ Γ. Κυρίτση περισσότερο ἀπὸ 10 χρόνια¹, λίγο μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν Βενετία². Οἱ σκευωρίες τὸν ἀκολουθοῦν καὶ στὴ Σιάτιστα, ὅπου παραμένει καὶ διδάσκει γιὰ λίγο³, καὶ δόλοκληρώνονται στὴν πατρίδα του, τὰ Γιάννινα⁴. Ἐκεῖ περνᾶ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του⁵.

Ἐγκέφαλος τῆς ὅλης συκοφαντικῆς ἐκστρατείας θεωρεῖται, καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητα, ὁ Ἱερομόναχος Ἱερόθεος Ἰβηρίτης⁶. Φτάνει στὴν Καστοριὰ

1. Κατὰ τὸν Κούρονο, ὁ.π., ἀπὸ τὸ 1710, τὸν Π. Χρήστον, στὸ διάστημα 1711-1722 (Ἀνθρακίτης Μεθόδιος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυλοπαίδεια», τ. 2, 791). Οἱδιος στὴν ἀλλη του ἐκτενὴ ἐργασία (Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 11-12) δέχεται, μάλλον ἀβάσιμα, ότι ὁ Ἀνθρακίτης ἀναλαμβάνει τὴ διεύθυνση τῆς σχολῆς Γεωργ. Καστριώτη (ὅχι Γ. Κυρίτση) ἥδη ἀπὸ τὸ 1708. Τὴ γνώμη του στηρίζει στὸ γεγονός ότι ἡ ἴδρυση τῆς σχολῆς Καστριώτη συμπίπτει μὲ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀνθρακίτη (1708), ἀλλὰ καὶ στὴν ὑπόθεση ότι οἱ δύο αὐτοὶ συνδέθηκαν, ἵσως, μὲ δεσμοὺς φιλίας στὴ Βενετία. Τέλος, κατὰ τὸ Δ. Χατζῆ, ὁ.π., 306, ὁ Ἀνθρακίτης παραμένει στὴν Καστοριά ὡς τὸν Ὁκτώβρη τοῦ 1721, ἄγνωστο ἀπὸ πότε.

2. Π. Χρήστον, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 9. Ὁ Ἀνθρακίτης σπουδάζει στὴ Βενετία καὶ παράλληλα ἀσκεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ ἐφημερίου στὸ ναὸ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἀπὸ τὸ 1697 ὥς τὸ 1708.

3. Π. Χρήστον, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 12-13: ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1720 ὥς τὸ 1722 (δὲν προσδιορίζεται ποιὸν μήνα ἀκριβῶς). Δ. Χατζῆ, ὁ.π., 306: ἀπὸ τὸν Ὁκτώβριο 1721 μέχρι τέλους Ἰουλίου 1723. Οἱδιος ὑποστηρίζει ότι ἐκεῖ (Σιάτιστα) βρήκε τὸν Ἀνθρακίτη ἡ κλήση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου νὰ παρουσιαστεῖ καὶ ν' ἀπολογηθεῖ. Ἀντὶ νὰ πάει, δῆμος, στὴν Κωνσταντινούπολη, πήγε στὴν Καστοριά, ὅπου, σὲ τοπικὴ σύνοδο, δίνει τὴν α' διμολογία πίστεως στὶς 22 Ἰουλίου 1723.

4. Π. Χρήστον, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 27. Δέχεται, μάλλον ἀβάσιμα, ότι ὁ Ἀνθρακίτης πήγε στὰ Γιάννινα τέλη τοῦ 1722. Οἱδιος δῆμος στὴν ἀλλη του ἐργασία (Ἀνθρακ. Μεθ., «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυλοπαίδεια», τ. 2, 791) ἀναφέρει ὡς ἔτος μετάβασης στὰ Γιάννινα τὸ 1723. Τέλος, πρεπει νὰ θεωρήσουμε ὅρθῃ τὴν ἀποψη τοῦ Δ. Χατζῆ (ὁ.π., 305) ότι ἡ μετάβαση αὐτὴ γίνεται ἀρχές Αὔγουστου 1723. Τότε ἀκριβῶς δίνεται καὶ ἡ β' διμολογία πίστεως τοῦ Ἀνθρακίτη ἐνώπιον τῶν προκρίτων τῆς πόλεως. Βλ. καὶ Ἀλκ. Ἀγγέλον, ὁ.π., 175, τὴν ἰδια ἀποψη.

5. Π. Χρήστον, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 13-14: 1722-1725: διευθυντής στὴ σχολὴ Γκιούμα, 1725-1736: διευθυντής Ἐπιφανείου σχολῆς. Ηθαίνει πρὸ τοῦ 1749.

6. Γιὰ τὶς σχέσεις Ἀνθρακίτη-Ιερόθεου, τὶς πλεκτάνες καὶ τὴν ἔκταση τῶν σκευωριῶν τοῦ δεύτερου, βλ. Σωφρονίον Εὐστρατιάδη, Ἱερόθεος Πελοποννήσιος ὁ Ἰβηρίτης καὶ Μεθόδιος ὁ Ἀνθρακίτης ὁ ἐξ Ἰοαννίνων, «Ρωμανὸς ὁ Μελωδός», τ. Α', Παρίσι 1932, 257-315.

στὰ 1719¹, παρακολουθεῖ μαθήματα τοῦ Ἀνθρακίτη καί, μάλιστα, φιλοξενεῖται² ἀπ' αὐτόν. Ἐπειδὴ διώσις νιώθει παραγκωνισμένος, τὸν κατηγορεῖ γιὰ ἐτεροδιδασκαλία καὶ ἐτεροδοξία³. Τὶς σκευωρίες του ἀντιλαμβάνονται καὶ οἱ ἔδιοι οἱ Καστοριανοὶ ἄρχοντες: ἐκτιμώντας σωστὰ τὴν προσφορὰ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνθρακίτη, διώχνουν ἀπὸ τὴν πόλη τους τὸν Ἱερόθεο ὡς ταραχοποιό⁴. Αὐτὸς μὲν τὴν σειρά του, γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ, καταφεύγει στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ παρουσιάζει τὰ τετράδια διδασκαλίας τοῦ Ἀνθρακίτη σὲ κληρικούς, ἵεράρχες καὶ δασκάλους⁵. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ ἀναφέρει (στ. 8-9): «ὑποπτευθεῖς ἐκ τῶν ἐμφανισθέντων ἡμῖν συγγραμμάτων καὶ τετραδίων αὐτοῦ ἀπωδὰ καὶ ἀλλότρια τῆς ἀληθείας διεξιόντων».

Ἐτσι ἀκριβῶς προκαλοῦνται οἱ δύο παραπάνω δίκες καὶ καταδίκες τοῦ Ἀνθρακίτη σὲ δύο ἀπανωτές συνόδους (Αὔγουστος καὶ Νοέμβριος 1723)⁶. Ἐξάλλου καὶ σ' ὅλη τὴν Μακεδονία καὶ Θεσσαλία γενικὴ ἦταν ἡ δυσαρέσκεια διδασκάλων καὶ ἱερωμένων ἀπὸ τὴν διδασκαλία τοῦ Ἀνθρακίτη⁷.

Ἀπὸ τὴν περικοπή, τώρα, ποὺ ἀπομονώσαμε (στ. 7-9), φαίνεται καθαρὰ τὸ εἶδος τῆς καταγγελίας τοῦ Ἱερόθεου καὶ τῶν ὁμοίων του⁸. Παρέκκλιση α) ἀπὸ τὴν δρθοδοξία⁹, β) ἀπὸ τὴν καθιερωμένη, καὶ μόνη παραδεκτὴ ἀπὸ

1. Γ. Κουρνούτου, δ.π.

2. Γ. Κουρνούτου, δ.π.

3. Γ. Κουρνούτου, δ.π.

4. Γ. Κουρνούτου, δ.π., "Αλκ. Ἀγγέλου, δ.π., 174, Π. Χρήστου, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 26.

5. "Αλκ. Ἀγγέλου, δ.π., 178, Π. Χρήστου, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 26-27.

6. "Αλκ. Ἀγγέλου, δ.π., 174-176.

7. Π. Χρήστου, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 26.

8. Γιὰ τοὺς ἄλλους παράγοντες τῶν καταγγειῶν καὶ τῆς δίκης βλ. "Αλκ. Ἀγγέλου, δ.π., 177-178, καὶ Π. Χρήστου, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, δ.π., 34.

9. "Ο "Αλκ. Ἀγγέλου, δ.π., 178-179, παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἱερόθεος, γιὰ ν' αὐξήσει τὶς πιθανότητες καταδίκης, ἔνῳ ἀρχικὰ κατήγγειλε τὸν Ἀνθρακίτη γιὰ ἐτεροδοξία (ἀρνηση Ὁρθοδοξίας), στὴ δίκη τὸν κατηγόρησε καὶ γιὰ ἐτεροδιδασκαλία (διδασκαλία τῶν «Φύραθεν» μαθημάτων, ἴδιαίτερα τῶν ἐπιστημονικῶν ἀπόψεων τοῦ Καρτεσίου καὶ Μαλεβραγχίου, ποὺ παράλληλα ἀνέπτυξαν καὶ φιλοσοφικὲς-θεολογικὲς θέσεις. Βλ. καὶ Π. Χρήστου, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 23). Κατὰ τὸν Π. "Αραβαντινό, δ.π., 87, ἡ "Ι. Σύνοδος ἔκαψε τὰ τετράδια «ἐπὶ περιορισμῷ καὶ παραδειγματισμῷ» τῶν φιλοσοφούντων.

"Αλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐτεροδοξία τοῦ Ἀνθρακίτη διατυπώθηκαν διαφορετικὲς γνῶμες ἀπὸ τοὺς νεότερους: Κατὰ τὸ Χ. Παπαδόπουλο, δ.π., καὶ Π. "Αραβαντινό, δ.π., δ Ἀνθρακίτης εἶναι ὀπαδὸς τοῦ Μολίνου, τοῦ αἴρεσιάρχη τῆς Δ. Ἐκκλησίας ποὺ καταδίκασε ἡ "Ι. Ἐξέταση. Κατὰ τὸν Π. Χρήστου, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 26-27, δ Ἀνθρακίτης καταγγέλθηκε ὡς ὀπαδὸς τοῦ Μαλεβραγχίου, ἀλλὰ καταδικάστηκε, ἀπὸ ἄγνοια καὶ σύγχυση, ὡς ὀπαδὸς τοῦ Μολίνου, ἃν καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ τελευταίου συμ-

τὸ Πατριαρχεῖο, ἀριστοτελικὴ φιλοσοφία, δπως δρισε νὰ διδάσκεται στὴν Πατριαρχικὴ Σχολὴ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Θεόφ. Κορυδαλλέας. Αὐτὸ τουλάχιστο δείχνει παρακάτω (στ. 36-38) ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχη, ποὺ ἐπιτρέπει καὶ ἐπιβάλλει τὴ διδασκαλία μόνο αὐτοῦ τοῦ συστήματος. Βλέπουμε λοιπὸν πώς καὶ ἡ διδασκαλία τῶν πέραν τοῦ Ἀριστοτέλη «θύραθεν» μαθημάτων¹ ἔδωσε ἀρκετὰ στοιχεῖα κατηγορίας εἰς βάρος τοῦ Ἀνθρακίτη².

γ) *Μιὰ φωτεινὴ παρένθεση*: «τοῦ τε μακαριωτάτου, καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων συναδελφοῦ Κύρου Χρυσάνθου...» (στ. 12).

‘Ο φωτισμένος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Χρύσανθος Νοταράς ἦταν ὁ μόνος ποὺ ὑποστήριξε³ τὸν Ἀνθρακίτη στὴ δίκη τοῦ Νοεμβρίου 1723. Προσέκρουσε ὅμως στὴν τυφλὴ ἐμπάθεια⁴ τῶν συνέδρων καὶ τοῦ μαινόμενου ὄχλου, γι’ αὐτὸ καὶ δὲν μπόρεσε ν’ ἀποτρέψει τὴν καταδίκη του.

‘Η στάση τοῦ Χρυσάνθου σ’ αὐτὴ τὴ δίκη ὑπακούει, βέβαια, στὴν ἀνώτερη κι εὑρύτερη ἀντίληψή του γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν πνευματικὴ ἀφύπνιση τοῦ Γένους⁵. Ἐρμηνεύεται, ὅμως, κι ὡς συμπαράσταση στὸν παλιό του φίλο Μεθόδιο, μὲ τὸν ὄποιο συνδέεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν σπουδῶν τους στὴ Βενετία⁶.

δ) *Σκευωρίας συνέχεια*: «ἡδη μετὰ τὸ ἀποδημῆσαι... ἐλαλήθησαν καὶ ἡκούσθησαν» (στ. 24-30).

φωνεῖ, σὲ γενικὲς γραμμές, μὲ τὴν ὀρθόδοξη πίστη. Τὴν ἀποψη αὐτὴ ἀναιρεῖ ὁ Ἀλκ. Ἀγγέλος, δ.π., 168-169, σημ. 1.

1. Γιὰ τὶς σπουδές, τὸ διδακτικὸ, ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Ἀνθρακίτη καὶ τὰ συγγράμματά του, βλ. Π. Χρήστος Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 7-8, 11-25, 40-79, τοῦ Ἰδιού, Ἀνθρακίτης Μεθόδιος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἔγκυκλοπαίδεια», τ. 2, 790-794.

2. Στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς φίλους προεστοὺς Γιαννιώτες (30 Νοεμβρίου 1723) διαμαρτύρεται ὅτι δικάστηκε ὡς φιλόσοφος κι ὅχι ὡς χριστιανός. Ἀλκ. Ἀγγέλος, δ.π., 170-173. ‘Ο Γ. Κουρούντος, δ.π., δέχεται ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀνθρακίτη ἦταν πλατωνίζουσα, δπως καὶ τοῦ Μαλεβραγχίου. Γι’ αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ προκάλεσε τὴν ὄργη τοῦ Πατριαρχείου, ποὺ ἀναγνώριζε μόνο τὸν Ἀριστοτέλη.

Γενικά, γιὰ τὸ συντηρητικὸ καὶ ἐπιφυλακτικὸ κλίμα ποὺ ἐπικρατεῖ στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι σὲ κάθε νεωτεριστικὴ διδασκαλία, βλ. ‘Αλκ. Ἀγγέλος, δ.π., 179-180, καὶ Κ. Δημητρᾶς, Νεοελληνικὸς Διαφωτισμός, ἔκδ. Ἐρμῆς, Ἀθῆνα 1977.

3. βλ. ‘Αλκ. Ἀγγέλος, δ.π., 170-173, τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνθρακίτη τῆς 30 Νοεμβρίου 1723.

4. ‘Αλκ. Ἀγγέλος, δ.π., 170-173.

5. ‘Αλκ. Ἀγγέλος, δ.π., 177 σημ. 4. βλ. καὶ Π. Τσαμίση, δ.π., 75-77 καὶ 222, Γ. Κουρούντος, δ.π., γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Χρυσάνθου στὸ πρόβλημα τῶν σχολείων τῆς Καστοριᾶς καὶ τῆς παιδείας, γενικά, τοῦ Γένους.

6. ‘Αλκ. Ἀγγέλος, δ.π., 177, Γ. Κουρούντος, δ.π., 445.

Μετά τὴ συνοδική ἀπόφαση τοῦ Νοεμβρίου 1723, ἐπιστρέφει στὰ Γιάννινα, ὅπου ἀσκεῖ καὶ πάλι τὸ ἔργο τοῦ ἱερομονάχου καὶ τοῦ διασκάλου, μ' δλους τοὺς περιορισμοὺς ποὺ τοῦ ἐπιβλήθηκαν. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα (Νοεμβρίου 1723-Ιουνίου 1725, δπότε στέλνεται ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ), κακόπιστες φῆμες ἀπὸ τὸ περιβάλλον του προλαβαίνουν καὶ τὸν ξαναδιαβάλλουν στὸν πατριάρχη, διαδίδοντας ὅτι τάχα ἄλλαξε γνώμη καὶ μετέπεσε στὴν προηγούμενη κακοδοξία του.

"Ομως, φίλοι του¹, προοδευτικοὶ ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἀναλαμβάνουν νὰ τὸν ὑποστηρίξουν, μὲ ἐπιστολὴ τους, καὶ ν' ἀποκαταστήσουν τὴν ἀλήθεια. Παρὰ ταῦτα, δπῶς βλέπουμε στὴ συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς, τὸ Πατριαρχεῖο ἔξακολουθεῖ ν' ἀνησυχεῖ καὶ νὰ ἀπειλεῖ ὅτι καὶ δποιον σχετίζεται μὲ τὴν παλιὰ διδασκαλία τοῦ Ἀνθρακίτη.

Στὸ ἴδιο σημεῖο τῆς ἐπιστολῆς (στ. 24-30), παίρνουμε καὶ μιὰ εἰκόνα τῆς σκληρῆς πάλης τῶν προοδευτικῶν (φίλων τοῦ Ἀνθρακίτη) ἐνάντια στοὺς ἐμπαθεῖς συντηρητικοὺς (διδασκάλους² καὶ κληρικούς). Ἀντιλαμβανόμαστε πόσο τυφλοί, ἀλλὰ καὶ ἵσχυροί, ἦταν οἱ διώκτες τοῦ Ἀνθρακίτη. Παράλληλα, πόσο φωτισμένοι καὶ ἐπίσης δυνατοί οἱ φίλοι του προοδευτικοῖ³.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ

1. Οἱ ἴδιοι, ἀσφαλῶς, ἔστειλαν ἐπιστολὴ καὶ πρὸς τὸ Νικομηδείας Παῖσιο, πρὶν ἀπὸ τὴ δίκη τοῦ Αὐγούστου 1723. Ἔκεī προσπαθοῦν νὰ ἔξηγήσουν καὶ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἀδυναμία τοῦ Ἀνθρακίτη νὰ παραστεῖ καὶ ἀπολογηθεῖ σὲ σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου. (Βλ. "Α γ γέ λο υ, δ.π., 175). Σ' αὐτοὺς ἀκριβῶς ἀπευθύνει δ Ἀνθρακίτης ἀπὸ τὴν Κωνσταντινουπολη καὶ τὴ δική του ἐπιστολή, μετὰ τὴ δίκη τοῦ Νοεμβρίου 1723. Στὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς κάνει ἔκκληση στοὺς φίλους προεστοὺς τῶν Ἰωαννίνων νὰ τοῦ συμπαρασταθοῦν μὲ ἐπιστολὴ τους στὸ Πατριαρχεῖο. "Α λ κ. "Α γ γέ λο υ, δ.π., 170-173. Οἱ προεστοί, δπῶς φαίνεται στὴ δημοσιευόμενη πράξη (135, στ. 27-32), ἀπάντησαν, ἔστω καὶ ἀργότερα (1725), ἀλλὰ ἡ ἐπιστολὴ τους, δυστυχῶς, δὲ σώζεται. Βλ. "Α λ κ. "Α γ γέ λο υ, δ.π., 182.

2. "Ανάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ δ φίλος τοῦ Ἀνθρακίτη, διδάσκαλος τῆς σχολῆς Τρίκκης, Ἀναστάσιος, δπῶς φαίνεται σὲ ἐπιστολὴ ποὺ στέλνει δ α' στὸ β'. Τὴν ἐπιστολὴ δημοσιεύουν δ Π. "Α ρα βα ντινός, δ.π., 88-89, καὶ δ Π. Χρήστος, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, 79.

3. Βλ. καὶ Δ. Χατζῆ, δ.π., 306.

SUMMARY

Eustathios Pelagidis, The Synodic Judgement for the Final reinstatement of Methodios Anthrakitis.

The historical research was detained some years ago, by the trials and condemnations of Methodios Anthrakitis in local and Patriarchical Synods. But the report of his persecutions by the official church, that is known to us until now, went back to the Synodic Judgement of November 1723 that reinstated him «under conditions».

A later Act of the Synod (1st June 1725) is published for the first time by this study. This Act enlightens many points of his life, teaching and hardships in the period between 1723-1725. By this Act, which was entered in the Code of the Metropolis of Kastoria 1665-1769 (National Library of Greece 2753), the Patriarch Jeremias the Third reminds metropolitans basically of the previous judgement (November 1723) and insists on the need of its practice.

But by attaching no importance to later slanders against Anthrakitis, it is sure that it stabilizes his reinstatement in the priesthood and in his instructive deed, although he will be obliged to follow firmly the Patriarchate's order in his lessons and writings.